

Asia: Asia VN/25733/2021

Suomen digitaalinen kompassi, 2. luonnos

Kansallinen digikompassi kokonaisuutena

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Vanhusasiavaltuutettu on uusi, itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisäätötehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Osa tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Arvioimme Digikompassiluonnosta ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.

Luonnoksessa viitataan väestön ikääntymisen aiheuttamaan kestävyysvajeeseen, jota digitalisaatio voi olennaisesti helpottaa. Vanhusasiavaltuutettu huomauttaa, että ikääntyvä väestö on merkittävä voimavara yhteiskunnassa. Yhtenä esimerkkinä tästä on järjestöjen ja kuntien antama digiopastus, joka tällä hetkellä nojaa hyvin pitkälle eläkeikäisten vapaaehtoisten vertaisohjaajien tekemään työhön. Toisena esimerkkinä on perheen piirissä annettu apu (lastenlasten hoito, omaishoito), joka sekin on mittavaa myös taloudellisesti tarkasteltuna. On olennaista että ikääntyvä väestö ymmärretään voimavarana ja pidetään mukana kehityksessä.

Suomessa on noin 1,3 miljoona 65 vuotta täyttänyttä henkilöä. Yli 75-vuotiaita on noin 607.000 ja yli 85 vuotiaita noin 162.000 (Tilastokeskus). Digitaalisesta yhteiskunnasta syrjäytyminen koskettaa merkittävää osaa ikääntyviä kansalaisia. Esimerkiksi vain vajaa kolmannes 75-89 -vuotiaista käytti internetiä päivittäin tai lähes päivittäin vuonna 2019. Nuoremmista, 65-74 -vuotiaista, käyttäjiä oli kaksi kolmasosaa. Suuri enemmistö yli 75-vuotiaita on edelleen internetin ja sähköisten sosiaali- ja terveystaluiden ulottumattomissa, vaikka kahden viimeisen vuoden aikana niiden käyttö onkin lisääntynyt. Lähde: Rasi, Taipale (2020) Tuki, ohjaus ja koulutus. Ikääntyvät digitalisoituvassa mediayhteiskunnassa. Gerontologia 34(4) <https://journal.fi/gerontologia/article/view/99601/57591>

Juuri julkaistu THL:n väestötutkimus kertoo siitä, että vaikka koronapandemian aikana iäkkäiden digitaaliset taidot ja digitaalisten välineiden käyttö lisääntyivät, se tapahtui valtaosin niiden parissa, joilla oli korkea sosioekonominen asema. (Saukkonen ym. (2022). Non-use of Digital Services Among Older Adults During the Second Wave of COVID-19 Pandemic in Finland: Population-Based Survey Study. In: Gao., Zhou (eds) Human Aspects of IT for the Aged Population. Design, Interaction and

Technology Acceptance. HCII 2022. Lecture Notes in Computer Science, vol 13330. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-05581-2_41).Digitaalisten laitteiden ja palveluiden hallinta on tullut yhdeksi kansalaistaidoksi, mutta sen oppimiseen tai laitteiden hankintaan ja käyttöön ei ole vieläkään kaikilla mahdollisuuksia. Tätä kehitystä voi hyvällä syyllä pitää yhtenä vuosikymmeniä jatkuneena ikäsyrjinnän ilmenemismuotona Suomessa. Tämän päivittäistä elämää haittaavan eriarvoisuuden vähentäminen tulisi olla yksi keskeinen Suomen digitaalisen kompassin tavoite. Ilman digitaalisia taitoja, välinettä ja palveluita on satoja tuhansia eri ikäisiä kansalaisia.

Digitalisaation avulla pystytään merkittävästi edistämään ikääntyvien ihmisten yhdenvertaisuutta esimerkiksi tuottamalla asuinpaikasta riippumattomia palveluita.

Digitaidot vahvistavat mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa, ja tukea digitaalisten taitojen oppimiseen ja ylläpitämiseen tulee taata kaikille sitä tarvitseville elämänkulun loppuun asti. Näkemyksemme on, että digitaalisten taitojen tuleminen välttämättömiksi kansalaistaidoiksi vaatii sitä, että julkinen sektori ottaa digitaalisen tarjoamisesta nykyistä suuremman vastuun. Jokaiselle kunnalle tulisi säätää velvoite siitä, että digitaalisen taiton on saatavilla asukkailla yhdenvertaisesti iästä riippumatta.

Luonnoksessa toivotaan kaikkien voivan hyötyä julkisista digitaalisista palveluista. Tämä ei kaikkien, esimerkiksi iäkkäiden, kansalaisten kohdalla ole realistinen tavoite, vaan ratkaistavaksi jää vaihtoehtoisten tapojen ja toisten puolesta asioinnin kehittäminen turvallisiksi

Yhdeksi tavoitteeksi tulisi asettaa se, että digipalveluita käyttämättömien kansalaisten yhdenvertaiset oikeudet asiointiin turvataan kansallisella tasolla. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilö voisi ilmoittaa yhteen paikkaan, että hän ei käytä digipalveluita. Osallistuminen ja asiointi tulee olla aina mahdollista myös vaihtoehtoisin tavoin kuin digitaalisesti. Digitaalisen kompassin luonnoksessa korostetaan turvallisuuden ja erilaisiin uhkiin varautumisen merkitystä digitalisaation kehittämisessä. Tämän rinnalla turvallisuus saattaa ääritilanteessa edellyttää myös digitalisoiduille ratkaisuille vaihtoehtoisia (perinteisiä, manuaalisia) toimintatapoja.

Osaaminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Kohdassa viitataan digitaalisia taitoja koskevaan indeksiin ja esitetään tietoja 16-74-vuotiaiden osaamisesta. On erittäin tärkeää selvittää ja seurata myös yli 75-vuotiaiden digiosaamista vaikutusten arvioimiseksi. Yli 75-vuotiaat ovat ainoa ikäryhmä Suomessa, joka kasvaa lähivuosina. He ovat nyt eniten vailla digitaalisia taitoja ja laitteita, joten heitä koskevien tietojen jättäminen pois indeksistä, antaa vääristyneen kuvan digitalisaation kehityksestä ja sen toteutumisen yhdenvertaisuudesta.

Digikompassin tavoitteissa kohdassa 4.1. on hyvin tuotu esiin digitaalisten taitojen, kuten myös digitaalisten medialukutaitojen, merkitys kaikille ikäryhmille.

Digitaalinen infrastruktuuri

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

-

Yritysten digitalisaatio

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

-

Digitaaliset julkiset palvelut

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Kohdassa 4.4. todetaan, että digipalveluiden käytön tuki ja palveluiden tuottaminen kaikille ryhmille, tarvittaessa myös muutoin kuin digitaalisissa kanavissa, ovat osa luotettavan julkisen hallinnon perustehtävää. Tämä on erittäin tärkeää myös monelle ikääntyneelle henkilölle. Tosiasiallinen ja helppo mahdollisuus asioida myös muuten kuin sähköisesti tulee samalla aina turvata valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti kaikille niille, joilla ei sähköiseen asiointiin ole mahdollisuutta. Tällaisista vaihtoehtoisista mahdollisuuksista tulee lisätä viestintää, myös muilla keinoin kuin vain verkon välityksellä.

Ahosola Päivi
Vanhusasiavaltuutettu